

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>

УДК 338.984

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

BASIC ASPECTS OF FINANCIAL PLANNING ARE IN SYSTEM OF FINANCIAL SAFETY OF ENTERPRISE

Грищенко Ірина Василівна

викладач,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4429-4579>

Гринчук Тетяна Петрівна

кандидат економічних наук,

Коледж економіки і права Вінницького кооперативного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0008-4764>

Grischenko Irene

Vinnitsia Educative and Research Institute of

West Ukrainian National University

Grinchuk Tetyana

College of Economy and Law of Vinnitsia Cooperative Institute

В статті відмічено, що в сучасних економічних умовах успішний розвиток підприємств залежить від постійного вдосконалення системи фінансового планування їх діяльності. Запропоновано в процесі фінансового планування на підприємстві застосовувати комплексний підхід щодо оцінки його фінансової безпеки. Доведено, що при проведенні комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства необхідно включати інформаційну базу дослідження, формування системи показників для оцінювання рівня фінансової безпеки, аналіз фінансового стану підприємства, оцінку фінансових ризиків. Досліджено зовнішні чинники, що впливають на рівень фінансової безпеки підприємства, відображають економічну ситуацію в державі і за кордоном. Досліджено внутрішні чинники впливу, що відображають фінансовий стан підприємства, та рівень фінансових ризиків підприємства.

Ключові слова: фінансове планування, фінансова безпека підприємств, фінансова стійкість, економічне планування, оптимізація планових рішень.

В статье отмечено, что в современных экономических условиях успешное развитие предприятий зависит от постоянного совершенствования системы финансового планирования их деятельности. Предложено в процессе финансового планирования на предприятии применять комплексный подход относительно оценки его финансовой безопасности. Доказано, что при проведении комплексной оценки финансовой безопасности предприятия необходимо включать информационную базу исследования, формирования системы показателей, для оценивания уровня финансовой безопасности, анализ финансового состояния предприятия, оценку финансовых рисков. Исследовано внешние факторы, которые влияют на уровень финансовой безопасности предприятия, отображают экономическую ситуацию в государстве и за рубежом. Исследовано внутренние факторы влияния, которые отображают финансовое состояние предприятия, и уровень финансовых рисков предприятия.

Ключевые слова: финансовое планирование, финансовая безопасность предприятий, финансовая стойкость, экономическое планирование, оптимизация плановых решений.

The article notes that the successful enterprises' development in modern economic conditions depends on the continuous improvement of the financial planning system of their activities. It is carried out by accumulating domestic and foreign experience, new concepts developing, methodologies and approaches that take into account modern business conditions. The financial risks' impact on the enterprise performance further leads to a decrease in financial stability and the threat of bankruptcy. It is proposed to apply in the process of financial planning at the enterprise a comprehensive approach concerning its financial security assessment. This should include an assessment of the financial condition of the enterprise, an assessment of the security level of the functional components of financial

security and an assessment of financial risks. It is proved that it is necessary to include the investigation of the information base, the indicators system formation to assess the level of financial security, analysis of the enterprise financial condition, financial risk assessment when conducting a comprehensive assessment of the financial security of the enterprise. External factors of the influence that impact the level of financial security of the enterprise and reflect the economic situation in the country and abroad have been investigated. Internal factors of the influence that reflect the financial condition of the enterprise and the level of financial risks of the enterprise have been investigated. It has been proposed to use a system of indicators of business activity of the enterprise, profitability, financial stability, liquidity, solvency in the process of the enterprise financial condition planning. Financial planning methods at the enterprise have been investigated. The financial security management strategy of the enterprise has been investigated. The connection of the financial security management strategy with the general strategy of enterprise development, legislative regulation of the activity, the state of the market, the current economic and political situation has been given. The financial security management strategy of the enterprise, which includes efficient use of resources, ensuring financial security of the enterprise, identification of investment directions and financial risk management, has been investigated.

Keywords: financial planning, financial safety of enterprises, financial firmness, economic planning, optimization of the planned decisions.

Постановка проблеми. Для успішного розвитку підприємств необхідне постійне вдосконалення системи фінансового планування їх діяльності, яке здійснюється шляхом накопичення вітчизняного і зарубіжного досвіду, розробки нових концепцій, методологій і підходів, що враховують сучасні умови господарювання.

Зростаюча самостійність підприємств і їх незалежність від бюджетних джерел фінансування, з одного боку, зумовили велику ініціативу в розробці систем фінансового планування, збільшили варіативність підходів до їх розвитку, а з іншого боку, привели до відсутності єдиних методологічних принципів даного планування. Відсутність уніфікованої моделі системи фінансового планування на підприємстві, закріпленої в законодавчих актах, наявність ряду дискусійних питань в теорії фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства приводять до виникнення проблем в галузі організації фінансового планування, вирішення яких дозволить максимізувати переваги даної технології для підприємств.

Разом з тим, існуючі методи і способи фінансового планування на підприємствах не повною мірою відповідають вимогам розвитку української економіки на сучасному етапі, що зумовлює необхідність удосконалення організаційних рішень, що дозволяють менеджерам підприємств подолати помилки несистемного підходу і озброїтися новим інструментарієм для ефективної організації процесу фінансового планування.

У зв'язку з цим назріла необхідність комплексного вдосконалення існуючої методики фінансового планування на підприємствах, розробки нової системи, яка повинна, по-перше, враховувати умови ринкової еко-

номіки і історичний досвід; по-друге, озброїти керівників підприємств сучасними методами управління, що забезпечують високі фінансові результати, зміцнення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, особливо в умовах економічної кризи; по-третє, комплексно поєднувати в собі ретроспективний досвід, накопичений вітчизняною і зарубіжною практикою планування фінансової діяльності на мікрорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти фінансового планування аналізувалися в дослідженнях Л.М. Бражнікової, В.В. Гончаренка, В.Ф. Іванюти, Н.В. Карпенко, Ю.Г. Лисенка, М.В. Макарової, Н.С. Педченко, В.І. Перебийніса, М.Є. Рогози, О.В. Чернявської, Л.М. Шимановської-Діанич, О.В. Шкурупій, а питання щодо фінансового планування та забезпечення фінансової стійкості підприємств досліджувалися в працях М.В. Беднягіної, Н.В. Бекетова, І.В. Брянцевої, В.А. Гросул, Д.А. Демідова, О.Н. Зайцева, В.І. Захарченка, Є.В. Корчагіної, В.С. Криворотова, В.А. Либи, Н.Л. Любченко, Г.А. Мохонько, С.Н. Нікешина, А.Б. Олійника, І.Н. Омельченко, В.І. Рощина, М.Н. Рубцевої та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання фінансового планування з урахуванням чинників зовнішнього та внутрішнього впливу в системі фінансової безпеки підприємств в наукових працях розкрито недостатньо, тому потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка комплексного підходу фінансового планування на підприємстві та оцінки його фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою фінансової діяльності під-

приємств є процес руху грошових коштів і наявних фінансових ресурсів. Ефективне управління фінансами підприємства передбачає систематичне планування та управління всіма його фінансовими потоками, з метою досягнення економічної рівноваги.

Необхідність запровадження системи фінансового планування обумовлювалося ще з часів переходу вітчизняних підприємств до ринкових взаємовідносин. Що у свою чергу, спонукало до застосування у фінансово-господарській діяльності підприємств поглибленого оперативного економічного аналізу господарської діяльності і прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на максимальне використання ресурсного потенціалу, гнучкого і своєчасного реагування на умови ринку.

Сутність фінансового планування у системі фінансової безпеки підприємств в сучасній ринковій економіці полягає в науковому обґрунтуванні раціональних фінансових стосунків і руху фінансових ресурсів для визначення фінансових показників на плановий період.

Процес фінансового планування являється складовою частиною організації фінансово-господарської діяльності на підприємстві і, відповідно, управлінського процесу. Досліджуючи процес управління підприємства, який складається з цілої низки етапів, а саме, постановки цілей та завдань, планування, затвердження планів, обліку, звітності, контролю, аналізу та коректування планів, ми можемо прийти до висновку, що планування являється початковим і найбільш вагомим етапом управління [1, с. 216–218].

На сьогоднішній день без фінансового планування неможливо уявити підприємство, що успішно розвивається, оскільки тільки за допомогою системи планів можуть бути досягнуті позитивні фінансові результати, реалізовуватися заплановані обсяги робіт, контролюватися фінансові ресурси і аналізуватися планові показники його діяльності.

Процес ефективної організації фінансового планування в системі фінансової безпеки на підприємстві передбачає наявність трьох рівнів, які знаходяться в певній підпорядкованості, до яких відносяться стратегічне, тактичне та оперативне планування [1, с. 301; 2, с. 89–90; 3, с. 176].

Стратегічне планування спрямоване на довгострокову перспективу (в середньому від 5 років) і стійкого розвитку, що здійснюється шляхом розробки стратегій, проектів, пер-

спективних планів розвитку, на основі комплексного наукового обґрунтування майбутніх завдань підприємства.

Тактичне планування здійснюється на середньострокову перспективу (в середньому 3-5 років) у вигляді бізнес-планування або інвестиційного проектування, спрямованих на досягнення стратегічних цілей підприємства.

Оперативне планування охоплює період не більше одного року і здійснюється, в основному, у формі бюджетування. Оперативні плани конкретизують цілі і завдання, поставлені стратегічними і тактичними планами, що особливо актуально в умовах мінливості економічного стану в країні [3, с. 177; 4, с. 224; 5, с. 209–210].

Відмінності між даними рівнями фінансового планування визначені термінами прогнозування очікуваних результатів, можливостями варіювання наявних ресурсів і специфічними особливостями господарської діяльності підприємства. При цьому між всіма рівнями планування існують тісні взаємозв'язки, так, з одного боку, тактичні і оперативні плани будуються на підставі стратегічних планів, а з іншого боку, в результаті виконання оперативних планів здійснюється корегування стратегії і пов'язаних з нею довгострокових планів.

На сьогоднішній день рекомендуються різноманітні методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, але основна увага приділяється індикаторному та ресурсно-функціональному. Також, рекомендується застосування критерію «мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці», програмно-цільовий, стратегічно-цільовий підхід та інші [6, с. 109–112].

Враховуючи на складність та багатогранність дотримання умов фінансової безпеки на підприємстві, на який мають вагомий вплив фінансові ризики у результатах фінансово-господарської діяльності, що у свою чергу збільшує ймовірність втрати фінансової стійкості або навіть доведення до банкрутства. Тому, на нашу думку, слід застосовувати багатоаспектну методику при виконанні оцінки фінансової безпеки на підприємстві, яка повинна складатися з наступних напрямків, а саме, оцінка динаміки основних індикаторів, порогових значень індикаторів, середньогалузевих індикаторів, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості.

Враховуючи, що критерій – це якісна ознака, з позицій якої здійснюється оцінка чого-небудь, а фінансова безпека – це фінансовий стан, що

забезпечує захищеність підприємства від економічних загроз, критеріями оцінки фінансової безпеки можуть служити основні параметри фінансового стану підприємства, а саме: стану і структури оборотних і необоротних активів, співвідношення власного і позикового капіталу, платоспроможності і ліквідності, рівня фінансової стійкості, ділової активності, результатів фінансово-господарської діяльності [2, с. 90–92; 3, с. 176–177; 6, с. 114].

Оцінка динаміки основних індикаторів ґрунтується на аналізі динамічних рядів основних індикаторів шляхом порівняння їх темпів зростання за тривалий період. Особливість цього методу полягає в тому, що він характеризує тільки тенденції в зміні фінансової безпеки, а прямої оцінки її рівня не дає, тому його доцільно використовувати на початковому рівні оцінювання, або як доповнення до інших методів.

Порогові значення індикаторів базуються на порівнянні фактичних значень індикаторів з нормативними (пороговими) значеннями. Виявлені відхилення дозволяють оцінити рівень фінансової безпеки підприємства. Даний метод найбільшою мірою підходить для оцінки фінансових індикаторів, оскільки по більшості фінансових коефіцієнтів існують науково обґрунтовані кількісні значення (нормативи).

Використання середньогалузевих індикаторів ґрунтується на порівнянні фактичних індикаторів підприємства з середньогалузевими значеннями, які розглядаються як порогові.

Наступним етапом оцінки фінансової безпеки підприємства є аналіз ліквідності і платоспроможності, що являються взаємоузгодженими фінансовими категоріями. Під ліквідністю якого-небудь активу розуміється здатність трансформуватися в грошові кошти в процесі фінансово-господарської діяльності, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим менший період, тим вище ліквідність даного виду активів.

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів і їх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що вимагає негайного погашення.

Оцінка платоспроможності та ліквідності характеризує можливість підприємством здійснювати своєчасні розрахунки по поточним фінансовим зобов'язанням за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності.

Основними індикаторами ліквідності і платоспроможності є коефіцієнти абсолютної і поточної ліквідності та платоспроможності, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей [5, с. 210].

Наступним етапом при оцінюванні фінансової безпеки підприємства є аналіз фінансової стійкості, який характеризує таку сторону як, ступінь незалежності підприємства від кредиторів і спроможність розраховуватися по довгостроковим зобов'язанням. До основних параметрів фінансовій стійкості відносяться: структура капіталу, використання позикового капіталу, забезпеченість активів власними засобами, ступінь інвестування власного капіталу у необоротні активи, здатність забезпечувати стабільного рівня прибутковості необхідного для рівня рентабельності, частки власного капіталу в оборотних активах.

Як фінансові індикатори, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна використовувати наступні коефіцієнти: фінансування (співвідношення між власним і позиковим капіталом), автономії або фінансовій незалежності (співвідношення власного капіталу до активів), фінансової незалежності (співвідношення позикового капіталу до активів), фінансової стійкості (співвідношення власного капіталу і довгострокових фінансових зобов'язань до активів), маневреності власного капіталу (частка власного капіталу, спрямована на формування оборотних активів), інвестування (співвідношення власного капіталу і необоротних активів), фінансового лівериджу (співвідношення між власним і позиковим капіталом на рентабельність активів) [2, с. 92].

Слідуючим етапом оцінки фінансової безпеки підприємства має бути застосування критеріїв ділової активності, тобто періоду отримання позитивних результатів фінансово-господарської діяльності (швидкості обороту капіталу вкладеного у необоротні і оборотні активи).

Кінцевим етапом оцінки фінансової безпеки підприємства, що узагальнює попередні етапи необхідно застосовувати аналіз фінансових результатів, а саме, прибутків і доходів, витрат, собівартості.

Отже, кожен з перерахованих етапів характеризує окремо взятую сторону ефективності ведення фінансово-господарської діяльності, а порівняння їх в динаміці дозволяє зробити відповідні висновки стосовно тенденцій в системі фінансового планування та фінансової безпеки підприємства.

Після розрахунку фактичних значень вищенаведених етапів необхідно здійснити їх порівняння з пороговими значеннями (одним з методів або одночасно декількома методами) з метою визначення рівня фінансової безпеки підприємства. Розрізняють наступні рівні фінансової безпеки: нормальний, передкризовий, кризовий та критичний [2, с. 90–92; 3, с. 176].

При нормальному рівні індикатори фінансової безпеки знаходяться в межах порогових значень, а ступінь використання наявного потенціалу відповідає технічно обґрунтованим нормативам завантаження обладнання та виробничих (або торговельних) приміщень.

Передкризовому рівню характерне незначне відхилення від порогових значень у бік погіршення фінансового стану підприємства. При цьому, на підприємстві не втрачені технічні і технологічні можливості поліпшення умов і результатів виробничо-торгівельної діяльності шляхом запровадження заходів превентивного характеру. При виявленні такого рівня фінансової безпеки необхідна детальна розробка напрямків фінансового оздоровлення підприємства.

Кризовий рівень характеризується суттєвим відхиленням від порогових значень, при якому проявляються ознаки безповоротності спаду виробництва і втрати потенціалу внаслідок обмеженого технічного ресурсу обладнання та виробничих (або торговельних) приміщень. В даному випадку необхідно запровадження в дію системи антикризового управління, яка включатиме дослідження причин і характеру розвитку кризи, розробку методів, шляхів і засобів для подолання кризового стану на підприємстві.

Критичному рівню характерні незворотні розриви показників з пороговими значеннями, які відображають неспроможність підприємства ведення подальшої фінансово-господарської діяльності.

В умовах економічних ризиків та невизначеності підприємствам необхідно приймати дієві заходи по забезпеченню своєї фінансової безпеки. До них відносяться: розробка концепції фінансової безпеки у взаємозв'язку з виробничо-торгівельною та фінансовою стратегією розвитку підприємства; розробка системи забезпечення фінансової безпеки, включаючи основні підсистеми (структури капіталу, фінансової стійкості платоспроможності, ділової активності); оцінка рівня фінансової безпеки на основі аналізу фінансового

стану підприємства; виявлення і оцінка існуючих зовнішніх і внутрішніх чинників впливу діяльності підприємства [2, с. 90–92; 3; 6, с. 114].

Особливу увагу в процесі фінансового планування на підприємстві необхідно приділити дослідженню зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на його фінансово-господарську діяльність. Дослідження зовнішніх чинників впливу дозволяє керівництву підприємства своєчасно спрогнозувати появу загроз фінансово-господарській діяльності, надасть можливості своєчасно розробити плани виходу з кризового стану, розробити плани запровадження дій на випадок виникнення непередбачених обставин, а також надасть можливість скоригувати стратегію розвитку підприємства, щоб у майбутньому досягти поставлених завдань та отримати вигоди з фінансово-економічних загроз.

Чинники зовнішнього впливу на рівень фінансової безпеки підприємства, відображають економічний стан за кордоном, в країні та галузевих ринках. До основних чинників впливу ми можемо віднести: стан інфляції; загальний стан розвитку економіки в державі; фінансова політика країни; стабільність гривні; податкова політика; рівень розвитку ринків позикового капіталу.

Чинники внутрішнього впливу передбачають аналіз фінансового стану підприємства, рівня фінансових ризиків та рівня безпеки функціональних складових фінансової безпеки. За їх допомогою визначаються сильні та слабкі сторони фінансового планування на підприємстві та внутрішні фактори впливу на рівень фінансової безпеки. До чинників внутрішнього впливу відноситься податкова політика підприємства, рівень інвестиційно-інноваційної активності, структура капіталу, стан розрахункової та платіжної дисципліни.

Висновки. Запропонована методика дозволить здійснити ґрунтовну оцінку фінансової безпеки, оскільки дозволяє проаналізувати фінансовий стан підприємства, який є індикатором фінансового потенціалу підприємства, враховує рівень безпеки його функціональних складових, що є основою для визначення загального рівня безпеки, та включає оцінку фінансових ризиків та загроз, які впливають на діяльність підприємства, що є підґрунтям для побудови ефективної фінансової стратегії та механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Поліщук Н.В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності : монографія. Вінниця : ВНАУ, 2010. 396 с.
2. Ярмоленко В.О., Поліщук Н.В. Складові результативності функціонування складних систем як об'єкти моделювання. *Вісник Черкаського університету. Серія – Економічні науки*. Черкаси : ЧНУ, 2012. № 33(246). С. 86–93.
3. Ярмоленко В.О., Поліщук Н.В. Складові результативності економічного процесу: парадигма кількості та якості. *Ринки товарів та послуг України в умовах економічного зростання* : збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф., 11 вересня 2008 р. Вінниця, 2008. С. 173–178.
4. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Оцінка показників в процесі фінансового планування підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України* : зб. наук. праць. Вінниця, 2020. С. 223–225.
5. Гріщенко І.В. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України* : зб. наук. праць. Вінниця, 2020. С. 208–211.
6. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Гринчук Т.П. Аспекти результативності інвестиційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 108–115.

REFERENCES:

1. Polischuk N.V. (2010) *Funktsionuvannia ekonomichnykh system: modeli skladovykh rezultatyvnosti* [Functioning of the economic systems: models of constituents of effectiveness]. Vinnytsia: VNAU. (In Ukrainian)
2. Yarmolenko V.O., Polischuk N.V. (2012) *Skladovi rezultatyvnosti funktsionuvannia skladnykh system yak obiekty modeliuвання* [Constituents of effectiveness of functioning of the difficult systems as design objects]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii – Ekonomichni nauky*, no. 33(246), pp. 86–93.
3. Yarmolenko V.O., Polischuk N.V. (2008) *Skladovi rezultatyvnosti ekonomichnoho protsesu: paradyhma kilkosti ta yakosti* [Constituents of effectiveness of economic process: paradigm of amount and quality. Proceedings of the *Rynky tovariv ta posluh Ukrainy v umovakh ekonomichnoho zrostantia (Ukraine, Vinnytsia, September 11, 2008)*, Vinnytsia, pp. 173–178.
4. Hrischenko I.V., Kobal O.A. (2020) *Otsinka pokaznykiv v protsesi finansovoho planuvannia pidpriemstva* [An estimation of indexes is in the process of the financial planning of enterprise]. Proceedings of the *Perspektyvy rozvytku finansovo-ekonomichnoho prostoru Ukrainy (Ukraine, Vinnytsia, April 08-09, 2020)*, Vinnytsia: Krok, pp. 223–225.
5. Hrischenko I.V. (2020) *Otsinka pokaznykiv finansovoi stiičnosti pidpriemstva* [Estimation of indexes of financial firmness of enterprise]. Proceedings of the *Perspektyvy rozvytku finansovo-ekonomichnoho prostoru Ukrainy (Ukraine, Vinnytsia, April 08-09, 2020)*, Vinnytsia: Krok, pp. 208–211.
6. Buriennikova N.V., Yarmolenko V.O., Hrynchuk T.P. (2017) *Aspekty rezultatyvnosti investytsiinoho zabezpechennia diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv* [Aspects of effectiveness of the investment providing of activity of agricultural enterprises]. *BIZNES INFORM*, no. 1, pp. 108–115.